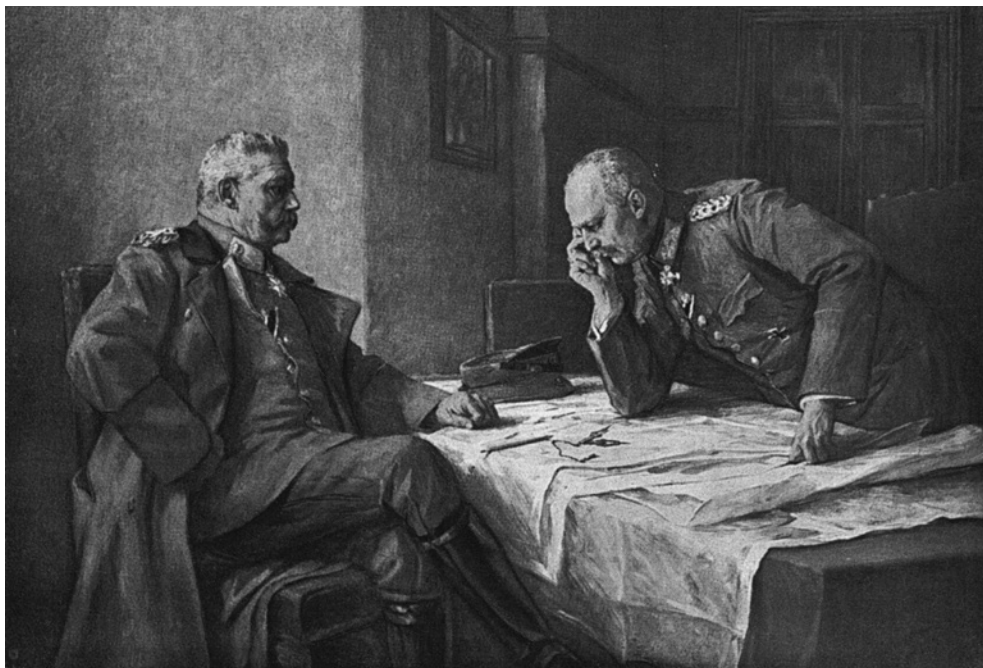

ERICH LUDENDORFF

MOJE WOJENNE WSPOMNIENIA

CZ. 1: 1914–1916

TETRAGON

WARSZAWA

Tytuł oryginału:
Meine Kriegserinnerungen. 1914–1918

Tłumaczenie:
Marcin Wichrowski

Redakcja:
Tadeusz Zawadzki

Współpraca redakcyjna i korekta:
Marianna Chałupczak

Projekt graficzny serii i okładki:
Teresa Oleszczuk

DTP, mapy, indeks:
Tadeusz Zawadzki

Copyright © 2014 by Marcin Wichrowski
Copyright © 2014 by Tetragon sp. z o.o.

Fotografia na okładce i stronie tytułowej: Portret autorstwa Hugo Vogla przedstawiający
Hindenburga i Ludendorffa przy stole z mapami

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Książka ani żadna jej część nie może być przedrukowywana ani w jakikolwiek inny sposób
reprodukowana czy powielana mechanicznie, fotooptycznie, zapisywana elektronicznie lub
magnetycznie, ani odczytywana w środkach publicznego przekazu bez pisemnej zgody wydawcy.

Wydawca:
Wydawnictwo Tetragon Sp. z o.o.
00-836 Warszawa, ul. Żelazna 41 lok. 21
e-mail: kontakt@tetragon.com.pl

Książki można zamówić na: www.tetraerica.pl

Druk i oprawa:
Totem s.c.
totem.com.pl

ISBN 978-83-63374-25-9

Spis treści

Wstęp do wydania polskiego	9
Wydane drukiem pisma Ludendorffa	
Słowo wstępne	15
Moje myśli i czyny	16
I	16
II	16
<i>Wojsko i ojczyzna – 17; OHL i rząd Rzeszy – 18</i>	
III	21
<i>Moje stanowisko w sprawach polityki – 21; Feldmarszałek von Hindenburg – 24</i>	
IV	24
V	25
<i>Życie w sztabie – 25; Moi współpracownicy – 25</i>	
VI	29
<i>Podległe dowództwa – 29; Łączność z armiami – 30</i>	
Leodium	32
I	32
<i>Dowódca pułku i brygady – 34</i>	
II	34
III	36
<i>Nadkwatremistrz 2. armii – 37; Natarcie na Leodium – 38; Boje pod miastem – 38</i>	
IV	38
<i>Zajęcie miasta – 40</i>	
V	42
<i>Zajęcie fortów – 43</i>	
Jako szef sztabu na wschodzie	45
od 22 sierpnia 1914 r. do 28 sierpnia 1916 r.	
Tannenberg	
I	45
<i>Powołanie na wschód – 45; Sytuacja na wschodzie – 47</i>	

II	49
<i>Pierwsze decyzje – 50; Plan bitwy – 52</i>	
III	53
<i>Rozkaz do ataku – 53; Rozstrzygnięcie – 58</i>	
IV	59
<i>Wynik bitwy – 59; Armia austro-węgierska – 61</i>	
V	63
<i>Natarcie na armię Rennenkampfa – 63; Bitwa nad Jeziorami Mazurskimi – 64</i>	
VI	67
<i>Rezultaty bitwy – 68</i>	
VII	69
<i>Zmiana sytuacji na zachodzie – 69</i>	
Kampania w Polsce jesienią 1914 r.	72
I	72
<i>Narada w dowództwie c.k. armii – 73; Plan operacyjny – 76; Koncentracja na Górnym Śląsku – 76</i>	
II	76
III	77
<i>Teren ofensywy – 78; Marsz na Wisłę – 80</i>	
IV	80
<i>Boje nad Wisłą – 82</i>	
V	82
VI	83
<i>Odwrot spod Warszawy – 84</i>	
VII	86
<i>Odwrot na granicę niemiecką – 87</i>	
VIII	89
<i>Głównodowodzący na Wschodzie – 90</i>	
IX	90
<i>Ściąganie wszystkich sił – 91</i>	
X	92
<i>Plan operacyjny – 93</i>	
XI	95
<i>Natarcie w północnej Polsce – 97; Boje o Łódź – 97; Walki w łuku Wisły – 98; Schyłek kampanii w Polsce – 100</i>	
Zimowa bitwa na Mazurach	102
luty/marzec 1915 r.	
I	102
<i>Szefsztabu Armii Południowej – 103</i>	
II	105
<i>Nowe wytyczne – 105; „Gigantyczny plan” Wielkiego Księcia – 106</i>	

III	107
<i>Koncentracja – 108; Bitwa – 109</i>	
IV	111
<i>Rezultaty bitwy – 111</i>	
V	113
<i>Kontrnatarcia Rosjan – 113; Zmagania o rozstrzygnięcie – 115</i>	
VI.	116
<i>Prusy Wschodnie ostatecznie uwolnione – 117</i>	
Letnia kampania przeciw Rosji w 1915 r.	120
I	120
<i>Natarcia odciążające na wschodzie – 122</i>	
II	123
<i>Uderzenie na Litwę i Kurlandię – 123; Przełamanie w Galicji – 126</i>	
III	126
<i>Plany operacyjne – 127</i>	
IV.	131
<i>Natarcie przez Narew – 131; Walki na wschód od Wisły – 132</i>	
V	132
VI	135
<i>Wzięcie Modlina – 136</i>	
VII	138
VIII	139
<i>Szturm Kowna – 139; Forsowanie Niemna – 141</i>	
IX	143
<i>Natarcie Armii Niemen – 144</i>	
X	146
<i>Walki na wschód od Niemna – 147; Zmagania o flanki – 148; Kampania w Serbii – 150</i>	
Kwatera Główna Głównodowodzącego na Wschodzie	150
<i>w Kownie od października 1915 do lipca 1916 r.</i>	
Czas spokoju	
I	150
<i>Położenie na frontach tureckich – 151</i>	
II	155
<i>Wrażenia historyczne – 156</i>	
III	157
<i>Wzmocnienie frontów – 157; Urządzanie tyłów – 158</i>	
IV	163
<i>Kraj i ludzie – 163</i>	
V	165
<i>Tworzenie instytucji społecznych – 165</i>	

VI	167
<i>Administrowany obszar – 167; Struktura administracji – 168</i>	
VII	169
<i>Zadania administracji – 169; Problemy rolnictwa i zaopatrzenia w żywność – 169; Surowce i przemysł – 171; Gospodarka leśna – 173; Pieniądz i podatki – 173</i>	
VIII	175
<i>Sądownictwo – 175; Kwestie polityczne – 175</i>	
IX	178
 Walka i kryzys na wschodzie	
X	179
<i>Decyzje do kampanii 1916 r. – 179</i>	
XI	181
<i>Natarcia rosyjskie – 181; Boje nad jeziorem Narocz – 181; Wojna na morzu – 184</i>	
XII	184
<i>Angielska blokada głodowa – 187</i>	
XIII	189
<i>Ofensywne zamiary wrogów – 193; Natarcia Rosjan – 193; Niemieckie przeciwdziałanie – 196; Kryzys na wschodzie – 198</i>	
XIV	198
 Rozszerzone dowództwo na wschodzie w sierpniu 1916 r.	
I	200
<i>W c.k. dowództwach – 201; W Brześciu Litewskim – 202</i>	
II	202
<i>Wzmocnienie frontu – 203</i>	
 Skorowidz nazwisk	
207	
 Skorowidz nazw geograficznych	
211	

Wstęp do wydania polskiego

Życie, dokonania i poglądy autora pracy, której pierwszą część mamy przyjemność niniejszym oddać w ręce czytelnika, z racji szczególnej roli, którą odegrał w czasie I wojny światowej, omawiane są obszernie w wielu publikacjach. Ograniczamy się zatem do podania poniżej kilku podstawowych faktów pozwalających osadzić tę postać w czasie.

Erich Friedrich Wilhelm Ludendorff przyszedł na świat 9 kwietnia 1865 r. w Kruszewni pod Swarzędzem (ówcześnie w prowincji poznańskiej) jako syn Wilhelma (1833–1905) i Klary Ludendorff (1841–1914). Ojciec wywodził się ze starej mieszczańskiej rodziny, której początki sięgać miały XVI w., matka zaś z rodu von Tempelhof od dawna należącego do pruskiej elity wojskowo-urzędniczej. Wilhelm Ludendorff jako rotmistrz rezerwy uczestniczył w wojnach o zjednoczenie Niemiec w 1866 i 1870/71 r. Przeznaczenie przezeń syna do kariery wojskowej jawi się na tym tle wyborem naturalnym. Zwykłą w tym przypadku drogą młody Ludendorff w latach 1877–1882 zdobywał średnie wykształcenie w korpusie kadeckim w Plön (Holsztyn), a następnie głównej szkole kadeckiej w podberlińskim Lichterfelde. Uzyskawszy stopień porucznika pierwszego stopnia służby (1882–1887) spędził w nadreńskim Wesel, w 57. (8. westfalskim) pułku piechoty „Księcia Ferdynanda Brunszwickiego”, kolejne (1887–1890) zaś w batalionie piechoty morskiej cesarskiej marynarki – służba na pokładach jej okrętów pozwoliła mu odwiedzić Skandynawię i Wyspy Brytyjskie. Jako wyróżniający się oficer skierowany został w 1890 r. do berlińskiej Akademii Wojennej celem odbycia studiów z zakresu służby sztabu generalnego. W tym okresie specjalizował się w tematyce rosyjskiej, opanowując język i odbywając kilkumiesięczną podróż do Sankt Petersburga i Moskwy. Po ukończeniu nauki na akademii wysłany został w 1894 r. ponownie do Rosji w charakterze obserwatora wojskowego. Po powrocie mianowany został oficerem sztabu generalnego i awansowany do stopnia kapitana. Przydzielono go początkowo do sztabu VI korpusu w Magdeburgu, następnie (1898–1901) odbył standardowy staż w służbie liniowej jako dowódca kompanii w 61. (8. pomorskim) pułku piechoty. W 1901 r. przeniesiono go do sztabu 9. dywizji piechoty (Głogów), w 1902 r. awansowano do stopnia majora, przenosząc do sztabu V korpusu (Poznań), którego był oficerem operacyjnym (Ia). W 1904 r. podjął ponownie służbę w sztabie generalnym. W 1906 r. opuścił go na dwa lata, by wykładać na Akademii Wojennej, obejmując następnie kierownictwo jego kluczowego 2 oddziału odpowiadającego za przygotowania mobilizacyjne. Awansowany został wówczas do stopnia podpułkownika, a w 1911 r. do stopnia pułkownika. Z racji sprawowanej funkcji silnie angażował się w projekty rozbudowy armii, celem maksymalnego wykorzystania rezerw mobilizacyjnych Niemiec. Występując w roli rzecznika zwiększenia finansowych nakładów na wojsko, naraził się Ministerstwu Wojny, co nie pozostało bez wpływu na jego karierę: w 1913 r. przeniesiony został ze sztabu generalnego na stanowisko dowódcy 39. pułku fizylierów w Düsseldorfie, co było faktyczną degradacją. Wiosną

Po procesie uczestników puczu monachijskiego. Od lewej: Heinz Pernet (syn Margarethe Ludendorff z pierwszego małżeństwa), Friedrich Weber, Wilhelm Frick, Hermann Kriebel, Erich Ludendorff, Adolf Hitler, Wilhelm Brückner, Ernst Röhm, Robert Wagner. Monachium, 1924 r.

(Bundesarchiv, Bild 102-00344A / Heinrich Hoffmann / CC-BY-SA)

1914 r., awansowano go do stopnia generała majora – objął wówczas dowództwo 85. brygady piechoty w Sztrasburgu.

Błyskotliwą karierę Ludendorffa w czasie wojny światowej relacjonują jego wspomnienia. Godzi się tutaj zauważyć, że choć z oczywistych względów mają one charakter propagandowy, nie sposób oprzeć się wrażeniu, że ich autor w propagandę tę szczerze wierzył. Nie przeszkodziło mu to zawrzeć w nich twierdzeń co najmniej wątpliwych – dowodził między innymi, że nie wywierał wpływu na polityczne kierownictwo Niemiec, choć faktycznie stopniowa wszechstronna mobilizacja kraju uczyniła z „pierwszego generalnego kwatermistrza” nieomalże dyktatora. Jego fachowych umiejętności nie kwestionuje przecież nikt, a gdyby zadowolili się dokonaniem na wojskowej niwie, zapewne przeszedłby do historii jako jeden z najsłynniejszych dowódców. Już z tego powodu jego wojenne wspomnienia są pracą godną uwagi.

Zwolniony ze stanowiska 26 października 1918 r. Ludendorff w czasie rewolucji listopadowej tego roku zbiegł pod przybranym nazwiskiem do Szwecji. Gdy tylko sytuacja nieco się ustabilizowała, powrócił do Niemiec i natychmiast zaangażował się politycznie w ruch volkistowski, uczestnicząc aktywnie zarówno w puczu Kappa (1920), jak i Hitlera (1923). W latach 1924–1928 był posłem na Sejm Rzeszy z ramienia koalicji partii skrajnej prawicy. W 1925 r. przy cichym poparciu NSDAP startował w wyborach prezydenckich, ponosząc w nich spektakularną porażkę. Wkrótce potem uznał tę partię za kolejną „ponadpaństwową” siłę, która miała zagrażać interesom narodu niemieckiego i prześladować go osobiście. Podzielał i propagował spiskowe teorie przypisujące „światowemu żydostwu”, wolnomularstwu, komunistycznej międzynarodówce,

Żony Ericha Ludendorffa: Margarethe...

...i Matylda

Kościółowi katolickiemu (tj. jezuitom), w końcu zgoła Dalajlamie, dążenie do zdobycia władzy nad światem. Taką też wizję roztaczał w swoich licznych publikacjach, w czym wiernie sekundowała mu jego druga żona Matylda Ludendorff (1877–1966), poślubiona przezeń w 1926 r. Razem stworzyli swego rodzaju panteistyczny kościół, odrzucający ideę osobowego Boga, za to ubóstwiający „Volk” (lud, plemię, naród). Choć ta na wskroś rasistowska sekta nigdy nie pozyskała zbyt wielu wyznawców, istnieje do dziś, pozostając jedną z egzotyczniejszych organizacji „neogermańskiej” sceny w Niemczech.

Po 1933 r. naziści szukali porozumienia z Ludendorffem, pragnąc uczynić zeń bohatera, z którym identyfikowałyby się masy, ten jednak odrzucał ich oferty. Choć popierał szereg posunięć Hitlera, w szczególności ustawodawstwo rasowe, osobiście nim gardził, poza tym z racji dość konserwatywnego usposobienia zapewne nie poparłby barbarzyńskich metod nazistów. W przeciwieństwie do Clausewitza, którego dzieło uważał za przestarzałe, Ludendorff nie uznawał wojny jedynie za narzędzie polityki. Za niezbędne uważał odwrócenia ich relacji, podporządkowania polityki, ba, całego życia narodu, potrzebom przyszłej, jego zdaniem absolutnie nieuniknionej wojny. Jego „Wojna totalna” z 1935 r. – wydana później również w języku polskim – wyrażała ideę permanentnej i zupełnej mobilizacji społeczeństwa. Dotyczyło to również czasów pokoju, który byłby wszak jedynie czymś w rodzaju „zimnego antraktu” w nieprzerwanym konflikcie, na który skazane były narody. Jeśli te ostatnie miały przetrwać, musiałyby zostać zorganizowane pod kątem maksymalnej militarnej wydajności. W podobnym porządku kierownicza rola z natury rzeczy przyspaść musiałaby wojskowemu. Już z tego powodu nie mógłby nań przystać Hitler, choć poza tym w wielu sprawach poglądy Ludendorffa podzielał.

Pogrzeb państwowy Ludendorffa. Na czele konduktu Adolf Hitler, za nim minister wojny Rzeszy feldm. Werner von Blomberg, gen. płk Hermann Göring i gen. mjr Fedor von Bock. Monachium, 22 XII 1937 r.

Generał zmarł w Monachium 20 grudnia 1937 r. Kandydat na pomnik skończył jako postać niemalże kabaretowa. Zasadne wydaje się tutaj przypuszczenie, że Ludendorff zdradzający jeszcze w okresie wojny – zapewne pod wpływem permanentnego przeciążenia pracą – pewne objawy okresowej utraty kontaktu z rzeczywistością, uległ w końcu nasilającej się paranoi.

Marcin Wichrowski

Wydane drukiem pisma Ludendorffa

Książki

Meine Kriegserinnerungen 1914–1918. Berlin 1919, 1936.

Urkunden der Obersten Heeresleitung über ihre Tätigkeit 1916–1918. Ludendorffs Verlag, München 1922.

Kriegführung und Politik. Mittler, Berlin 1923.

Vernichtung der Freimaurerei durch Enthüllung ihrer Geheimnisse. Ludendorffs Verlag, München 1927, 1940.

Kriegshetze und Völkermorden in den letzten 150 Jahren. Ludendorffs Verlag, München 1928, 1939.

z Mathilde Ludendorff, *Das Geheimnis der Jesuitenmacht und ihr Ende.* Ludendorffs Verlag, München 1929, 1934.

Weltkrieg droht auf deutschem Boden. Ludendorffs Verlag, München 1930.

Mein militärischer Werdegang. Blätter der Erinnerung an unser stolzes Heer. Ludendorffs Verlag, München 1933.

Eine Auswahl aus den militärischen Schriften. Quelle & Meyer, Leipzig 1935.

Der totale Krieg. Ludendorffs Verlag, München 1935.

ze współpracownikami: *Mathilde Ludendorff – ihr Werk und Wirken.* Ludendorffs Verlag, München 1937.

Auf dem Weg zur Feldherrnhalle. Lebenserinnerungen an die Zeit des 9.11.1923. Ludendorffs Verlag, München 1937.

z Mathilde Ludendorff: *Die Judenmacht, ihr Wesen und Ende.* Ludendorffs Verlag, München 1939.

Vom Feldherrn zum Weltrevolutionär und Wegbereiter deutscher Volksschöpfung. (wspomnienia, 3 tomy) Ludendorffs Verlag, München 1940.

Pomniejsze publikacje

Wie der Weltkrieg 1914 „gemacht“ wurde. Völkischer Verlag, München 1934.

Die Revolution von oben. Das Kriegsende und die Vorgänge beim Waffenstillstand. Zwei Vorträge. Karl Rohm, Lorch 1926

Gefesselte Arbeitskraft. Ludendorffs Verlag, München 1931
Der Rettungsweg; Weg mit Goldwährung und Börse. Ludendorff-Buchhandlung, Hamburg 1931.
Meine Kampfziele. Ludendorffs Verlag, München 1932
Schändliche Geheimnisse der Hochgrade. Ludendorffs Verlag, München 1932.
z Mathilde Ludendorff: *Weihnachten im Lichte der Rasseerkenntnis.* Ludendorffs Verlag, München 1933.
Das Marne-Drama. Der Fall Moltke-Hentsch. Ludendorffs Verlag, München 1934.
Des Volkes Schicksal in christlichen Bildwerken. Ludendorffs Verlag, München 1934.
„Tannenberg“. Zum 20. Jahrestag der Schlacht. Ludendorffs Verlag, München 1934.
Die politischen Hintergründe des 9. November 1923. Ludendorffs Verlag, München 1934.
„Dirne Kriegsgeschichte“ vor dem Gericht des Weltkrieges. Ludendorffs Verlag, München 1934.
Deutsche Abwehr. Antisemitismus gegen Antigojismus. Ludendorffs Verlag, München 1934.
Über Unbotmäßigkeit im Kriege. Ludendorffs Verlag, München 1935.
Französische Fälschung meiner Denkschrift von 1912 über den drohenden Krieg. Ludendorffs Verlag, München 1935.
Judengeständnis: Völkerzerstörung durch Christentum. Ludendorffs Verlag, München 1936.
z Mathilde Ludendorff: *Das große Entsetzen. Die Bibel nicht Gottes Wort.* Ludendorffs Verlag, München 1936.
(red. i autor) *Abgeblitzt! Antworten auf Theologengestammel über „Das große Entsetzen“.* Ludendorffs Verlag, München 1936.
Tannenberg. Geschichtliche Wahrheit über die Schlacht. Ludendorffs Verlag, München 1939.
Feldherrnworte. Ludendorffs Verlag, München 1938–1940.

Poza tym Ludendorff wydawał w Monachium od 1929 r. tygodnik „Ludendorffs Volkswarte”, zakazany w 1933, a w latach 1930–1939 ukazywało się w Monachium również założone przezeń pismo „Am heiligen Quell Deutscher Kraft”.

M. W.

Feldmarszałek Paul von Hindenburg i gen. por. Erich Ludendorff

Słowo wstępne

W czasie czterech lat wojny nie mogłem robić żadnych zapisków. Brakowało mi na to czasu. Ponieważ teraz mam spokój, nadrabiam to i spisuję moje wojenne wspomnienia, przede wszystkim z pamięci.

Życie wyniosło mnie na kierownicze stanowiska. Feldmarszałek Hindenburg oraz ja powołani zostaliśmy wraz z innymi mężami do kierowania obronną walką naszej ojczyzny.

Wojenne wspomnienia winny opowiedzieć o czynach niemieckiego narodu i wojska, z którymi moje imię pozostanie związane po wsze czasy. Ukazują moje dążenia i dają poznać, com przeżył w zmaganiach narodów: była to niezrównana walka narodu niemieckiego, jego cierpienie i paraliż.

Niemcy nie miały jeszcze czasu, by się opamiętać i zreflektować. Zbyt wiele na nich ciąży. Mogą przecież pokrzepić się potężnymi czynami swego wojska i osiągnięciami zaplecza. Nie ma jednak czasu do stracenia, muszą uczyć się z wydarzeń, które sprowadziły na nie nieszczęście, bo historia świata toczy się nieprzejednanie naprzód, depcząc narody, które w swym braku jedności same rozdzierają się na sztuki.

Spisano w Szwecji, w Hesselholmsgård, od listopada 1918 do lutego 1919 r., uzupełniono w Berlinie do 23 czerwca, dnia przyjęcia pokoju¹.

Ludendorff

¹ Czyli w dniu przegłosowania przez Zgromadzenie Narodowe. Ratyfikacja nastąpiła 28 czerwca (przyp. red.).

